

megyei birtokára vonulva, a gazdálkodásból fogott. Sokát tanult és olvasott; a mezőgazdaság érdekeit elméletileg tanulmányozta s a gyakorlatban védelmezte. A Somogy megyei gazdasági egyesületek gazdasági körének alap-szabályait is ő készítette és ő szervezte a nagy-átádi gazdasági kört, a mely tagjai számára és működésére első volt az országban. 1861-ben nőt vett Andrássy György gróf leányát, Erzsébetet.

Intenzívvel a működést akkor kezdett kifejezteni, a mikor 1873-ban Somogy megye marczali kerületé képviselővé választotta. Az országgyűlésben a mérsékelt ellenzékhez csatlakozott. Szakszerű beszédeivel csakhamar feltűnt és 1876-ban az Országos Magyar Gazdasági Egyesület alelnökévé választotta. Ezóta nem volt gazdasági kérdés az országban, a melyhez Széchenyi Pál gróf hozzá ne szólt volna és szavának mindig nagy volt a súlya. A székesfehérvári kiállítás alkalmával tartott gazdaságosresszus vezető szerepet játszott és az Országos Magyar Gazdasági Egyesület anketáján jelentékeny része volt.

Az ellenzékkel 1882-ben a szabadevülpártaba lépett be és még ugyanabban az évben földművelés-, ipar- és kereskedelmi miniszterévé nevezték ki. 1883-ban valóságos belső titkos tanácsos lett és 1885-ben az országos kiállítás rendezésében szerzett érdemeiért az első osztályú vaskoronarendet kapta. E kiállítás rendezése nagy érdeme Széchenyi Pál grófnak, aki ezzel a kiállítással elosztotta a rossz véleményét, amellyel a kiföldről rólunk beszélt. A miniszteri székét 1889. április 9-án vált meg. Halálát fia, Aladár és Emil grófok gyászojják.

Hajózó csatornák.

Ez év elején az osztrák Reichsráthban egész váratlanul nagy horderűj javaslatok létek a Dunát és Elbével és a Dunát az Oderával, valamint az Óderát a Vízitúlával és Dniesterrrel összekötő hajózó csatornák létesítése érdekében. Amily váratlanul vettek fel e javaslatok, ép oly gyorsan készítették el az osztrák kormány és csatornák létesítését elrendelő törvényjavaslatot, mely április hó végén a Reichsráth elé benyújtja csakhamar tárgyalgatott, elfogadtatott s június hó 13-án már szentesített is. Az osztrák kormány felhatalmazást nyert arra, hogy a fent jelzett csatornák előkészít munkálataihoz azonnal hozzáfogasson s a törvény értelmében a vizeutak építése 1904-ben legelsőbb megkezdendők és 20 év alatt befejezendők lesznek. A költségek 750 millió koronában állapították meg, de mert például a folyószabályozást is belevették a csatornamunkálok keretébe, az összköltségek egy milliárd koronával valószínűleg nagyobb összegre fognak rugni.

E nagy horderűj vállalkozásnak ily hirtelen és váratlan felszínre vetődése nem csekély érdeklődést keltett, különösen minálunk, mert hisz Magyarország, Ausztriához való viszonyánál fogva természetesen a legnagyobb mértékben érdekelve van az osztrák csatornatervek által. Magától vetődött fel a kérdés, hogy mik voltak az osztrák csatornavaslatok hirtelen előterjesztésének indító okai? Vajjon a közgazdasági érdekek tették-e szükségessé a sürgős előterjesztést, avagy a zavaros belpolitikai helyzet szánálása és a zavaros pártviszoly elcsendesítése? Ma már füsttában vagyunk azzal, hogy nem közgazdasági szempontok voltak rugói a csatornavörvény életelbterjesztésének, hanem politikaiak s nyilvánvaló, hogy e javaslatok betérjesztése és elfogadtatása Ausztria belbékéjének volt egyik elengedhetlen biztosítéka.

Bármiily okoknál közöni is azonban létét az osztrák csatorna-törvény, az bizonyos, hogy a hajózó csatornák kérdése nálunk is aktuálissá lett. Szélesebb alaponok elsőnek Hieronymi Károly foglalkozott e kérdéssel, nagy-érdeklő felolvasásban fejtegette az osztrák csatornák közgazdasági kihatását és jelentőségét hazai köz- és mezőgazdaságunkra, igyekezve közvéleményt teremteti a Magyarországon létesítendő hajózó csatornák érdekében.

Hieronymi abból indult ki, hogy az osztrák csatornák létesítése már egymagában, a mi hozzájárulásunk nélkül is, előnyt biztosít számunkra, míg az alföldi csatornahálózat kiépítésével a hazai gabonárák jelentékeny emelkedését biztosíthatjuk.

Az alföldi csatornák kiépítése esetén az Alföld gabonája a Dunán és osztrák csatornák közvetlenül a cseh piacokra lesz szállítható s miután a magyar piacokon az árak annyival alacsonyabbak, amennyi a szállítási költség, a magyar piacról a fogyasztópiaczig, ennél fogva számítás szerint a hazai gabonárák — alapul véve a budapest-prágai viszonyt — a vizut révén előálló szállítási-díj-csökkenést — m-másánként körülbelül 2 koronával emelkedni fognak.

Miután pedig Magyarországból Ausztriába és Németországba évi átlagban mintegy 13 millió mm. gabonát és lisztet szállítunk, csatornahálózatunk kiépítése esetén a szállítási költségeken — kivételes esetektől elekinthe — métermásánként

2 koronát takaríthatunk meg, mely összegleg gabonáráink a mi javunkra emelkedni fognak.

De Hieronymi szerint nemcsak az osztrák piacokra szállítandó gabona ára fog a 2 korona szállítási-díj-különbözettel emelkedni, hanem piacra kerülő összes, körülbelül 25—30 millió m-másza gabonánk is, ami mászóval annyit jelent, hogy csatornahálózatunk kiépítése 50—60 millió tiszta hasznót biztosítana a magyar mezőgazdaságnak, csupán a viziszállítás folytán előálló ár emelkedés révén. Ezenfelül a drága szállítási költségek miatt észszerűen immobilis fömögárak is az olcsóbb mozgósíthatós folytán hatalmas közgazdasági fellendülést biztosíthatna számunkra.

Mily nagyszerű perspektívát nyitott meg Hieronymi a nehéz helyzetet küzdő magyar gazda előtt, akinek ilyformán lehetővé volna tette, hogy függetlenül az internacionális gabonárák alakulásától, gabonája árát 2 koronával emelhesse. És különben, a szállítási költségek অপáztára révén elérhető gabonáremelkedés nem hozta gazdáinkat nagyobb emócióba, holott ez bizonyára elégséges okot szolgáltatna arra, hogy a magyar gazdáközvélemény a leglelkesebben álljon sorompóba a hajózó csatornák létesítésének eszméje mellett. Nem ébresztette fel a gazdák érdeklőését az az argumentáció sem, hogy Németország, Francia- és Oroszország nagyszabású csatornázást terveznek, sőt annak előlére tolása sem, hogy csatornahálózatunk kiépítése kényszeríteni fogja vasutainkat a szállítási díjteleknek legalább 50% való csökkentésére.

A csatorna kérdés elaludt nálunk s Hieronymi buzdokkolódsának nem sikerült a legközvetlenebbül érdekeltek körökben nagyobb érdeklődést kelteni a hajózó csatornák iránt, kétségkívül azért, mert az ezek révén biztosítható gabonáremelkedést — nem alaplatlanul, a mint látni fogjuk — a gazdáközvélemény elelőli kezdve lehetetlennek s kizártnak tekintette.

A közérdeklődés figyelmé egyelőre elfordult a csatorna kérdéstől, melyet azonban újabban ismét aktuálissá tett *Krisztköncshnek* a „vizitukról” szóló most megjelent nagyszabású tanulmánya. E nagy tárgyzeretettel megírta műt új világításban tárja elénk az osztrák csatornatervek kihatását a magyar közgazdaságra. Krisztköncsh mást vár az osztrák csatornától s mást remél a magyar csatorna-

Pontos szétválasztás.

A Magyar Mezőgazdák Szövetkezeté

BUDAPEST, V. Alkotmány-u. 91. sz. PERTIK OTTÓ professzor

Lépfene ellen

• birkek, lovak, szarvasmarhák részére. •

Hónapokig eltartható hatásos.

Biztos védelem. Kötűnő fekecsodk.

Egyesüet könyvje kérésre.

Részletes tájékoztató, használati utasítás kívánatra bárdnk.

Olcsó árak.

szállítja a Jenner-Pastour-Intézet közvetlen öntő-nyagait, melyek a tudomány legújabb vívmányának alkalmazásával előrendő szakerőll által felegetele alatt készűntek.

Rapid serum!

orhánccos fertőzésekűtt sertésekűtt 1—2 óra alatt biztosan megmenti a veszőlyűt.

Tartós ojtás!

Vadonjtások a sertésekűtt biztosan megmenti orhánccos fertőzésekűtt az orhánccos ellen egy teljes esztendőig, az ojtás után kérevo nőtűcsűtt nélkül, a sertésekűtt nem fognak le.

Olcsó árak.

csalázt kiépítésétől, mint Hieronymi s hánem ellenítés szempontokból sürgői csatornahálózatunk mielőbbi létesítését.

Mig Hieronymi azt hangsúlyozza, hogy a dunai és tiszai állomásokról Csehországba irányuló szállítmányok az osztrák csatornák megépítéséig azonnal hasznát fognak huzni, sőt alföldi csatornahálózatunk kiépítése esetén gabonáraink igen jelentékeny mérvben emelkedni fognak, addig Krisztinkovich nem okéllni attól tart, hogy az osztrák csatornák kiépítése, különösen a gácsországi vizut s ennek folytatása az odera-elbei transverzális hajót, Gácsország terményeinek olcsó utat nyit Csehországba s onnan gabonánkat kiszorítással fenyegeti. Kivitelünk illyformán Csehországba csökkenteni fog s a szállítási költség csökkenése is nem a magyar gazda javára fog válni, hanem a legjobb esetben osztotni fog azon a *küvetési és fogyasztási* is. Így fogta fel a magyar gazdaközönség is az osztrák csatornák kihatását a magyar mezőgazdaságra s ez volt az ok, hogy Hieronymi plausibilnek látszó fejtegetései hidegen hagyták.

De az osztrák agráriusok is azért foglalkat állást a csatornatörvény ellen, mert a csatornák lehetővé teszik az idegen termények könnyebb beözönlését s a szállítási olcsóságha a beföldi természetére — az árak csökkenése révén — verszódhat. Tényleg az osztrák fogyasztók azt remélik a csatornától, hogy a mi bevitelünk alól a jövőben emancipálhatják magukat s terményeinkhez olcsóbban fognak hozzájutni, mint eddig, mert a gácsországi, sőt oroszországi termények bevitelére számítanak, ami ha bekövetkezik, Ausztria és Magyarország mezőgazdasága is elviselhetlen csapást szenvedne.

Tiszán állhat tehát előttünk az a tény, hogy az osztrák csatornák semmiestre sem jelenthetnek előnyt a magyar mezőgazdaság számára, annyival kevesébbé, mert az azokon való szállítás előnye is igen kétésges. A csatornatörvény 4. §-a szerint ugyanis az osztrák vizutakat használatért díjak és illetek fizendők: *melyek megállapításánál az összes hazai (osztrák) termelések leghatározottabb védelme kiváltkék megfelelő díjszabási módozatok által a legteljesebben figyelembe vesndő.* A törvény értelmében Ausztriának tehát joga lesz az új vizutait megadóztatni s az ebből befolyó jövedelemből a fentartási költségeket s a beruházott tőke kamatainak és törlesztésének *méltányos hányadát* előteremteni.

Hieronymi nem tart ugyan attól, hogy az osztrákok a csatornadijakat a saját termelésük érdekében a mi hátrányunkra állapíthatassak meg, mert ez az 1878. évi XX. és az 1899. évi XXX. törvényczikk rendelkezései — mely szerint „valamennyi belső vizeknek a hajók és tallapalk való használatára nézve a két államterület (Ausztria és Magyarország) lakói teljesen egyenlő el-

bánásban részesülnek” — kizárják. Nézetünk szerint azonban alighanem Krisztinkovichnak van igaza abban, hogy az új törvényben biztosított megadóztatási jogot az osztrákok ellenünk alkalmazni nem fogják elmulasztani s az osztrák csatornának való olcsó szállítás reményeit valószínűleg meg fogják hiusítani az előbb jelzett „méltányos hányad” kivételével, az osztrák termelés védelmére elő díjakat és illeteket szedve, hogy gabonánknak a vizi uton való szállítása alig lesz olcsóbb a mai vasuti szállítással.

Krisztinkovich nem is az Ausztriába, illetve Németországba irányuló kivitelünk olcsóbbá tétele érdekében sürgői csatornahálózatunk kiépítését és folyóink szabályozását, hanem elsősorban azért, hogy Budapestet a monarchia gabonakereskedelmének gócpontjává továbbra is megtarthassuk, főmegárunkat mozgósíthatassuk és kivitelünknek minden eshetőséggel szemben biztos utat teremthessünk a tengerre.

Egyik legürgősebb feladat volna tehát a budapest—fümői csatorna kiépítése, mert ennek révén közvetlen összeköttetésbe jutván a tengerrel, terményeink elhelyezésére a világerkedelem összes piaczi között válogathatunk. Kétésgkívül komoly megfontolásra tárgyat képezheti az az eshetőség, hogy nem-e háromhatik az osztrák vizutak kiépítéséből reánk az a veszedelem, hogy ha mi idejekorán ki nem építjük a magunk csatornahálózatát Budapest központtal, ez esetben Bécs nem ragadhatja magához a monarchia gabonakereskedelmének vezetését, aminek hátránya bizonyára elég súlyosan esnék latba, különösen ha figyelembe vesszük, a gácsországi gabona valószínű beözönlését Ausztriába.

A magunk részéről ezt a veszedelmet nem látjuk oly imminensnek, mert a Csehországba irányuló gabonaküldeményeink Bécsben aligha lesznek kirakhatók, mert hiszen a kirakási költségek a szállítási díjak olcsóságát paralizálnak s így még az esetben is, ha csatornahálózatunk ki nem épülne, gabonánk Budapestig vasuton a maiaknál esetleg olcsóbb díjtelek mellett szállítva itt hajóba lesz rakható s az osztrák csatornának közvetlenül Csehországba, esetleg — ha a vámtételek engedik — Németországba is szállítható.

Mi inkább iparunkat látjuk az osztrák csatornahálózat, különösen a Duna-Odera-csatorna kiépítése által veszélyeztetve. Ha a széliai kőszén métermázánként 50 fillérrel jöhet be olcsóbban Bécsbe mint eddig, ez óriási mértékben fellendítheti az osztrák ipart a mi hátrányunkra, sőt olcsóbban jöhetnek be az idegen szén mihozánk is, fejlődő széniparunkat tényleg veszélyeztetve látjuk. Hieronymi ugyan ennek bekövetkezésétől nem tart s a fenyegető veszélyt elkerülhetni véli azáltal, ha a Dél-Magyarországon lévő, jó szénben bővelkedő te-

lepeiket, melyek ma főjórán megközelíthetetlenek, a szükséges közlekedési eszközökkel ellátók, mindazonáltal ha a széliai szénhez az osztrák ipar jelentékeny olcsóbb áron fog hozzájutni, ennek hátrányos kihatását a mi iparunkra kicsinyelni nem lehet.

Hieronymi is, Krisztinkovich is csatornahálózatunk mielőbbi kiépítését sürgetve, legfőképpen a mezőgazdaságra ezekben hároml előnyökkel érvelnek. Ezzel szemben mi a legjobb akaratral sem bírjuk a csatornákból a mezőgazdaságra hároml ezen nagy előnyöket felfedezni. Hol vannak azok a tengerrel biztos piacok, melyek között válogathatunk s ahol az áremelkedés, amely a vizutakat révén gabonáraink javulását biztosíthatná?

Látszólag igen súlyosan latba eső érveket szövelnek meg a magyar csatornahálózat kiépítése mellett s mert a mezőgazdasági érdekek s elsősorban a termények olcsóbb szállítása képezi az egyik főindok, kétségtelenül lehet és érdemes is fontolóra venni, vajjon megbirjuk-e a csatornák létesítésére premilimál 500 millió korona befektetés s nem volna-e é helyett indokoltabb a vasuton önköltségre redukálni a termények szállítást annál inkább, mert hiszen a vasutak terheit mérvben kell, hogy a közgazdasági érdekei szolgálják s jövedelmeltetésük voltaképpen csak másodrangú feladat. Sőt tovább megütni s felvetjük a kérdést, vajjon nem volna-e indokoltabb esetleg a csatornák létesítésére szánt temérek pénz kamatait is a vasuti díjtelek csökkentésére fordítani, ha a szállítási olcsóság érdekében ez okvetlenül szükségesnek mutatkozik, mint bizonytalan vállalkozásba fektetni ily óriási összeget.

Igaz, hogy Francia-, Német- és Oroszország hatalmas csatornahálózatot létesítenek, de az is igaz, hogy ezek az országok közvetlen összeköttetésben vannak a tengerrel, gyarmataik vannak s fejlett tengeri kereskedelmük, ami nekünk nincs s földrajzi fekvésünk miatt nem is lehet. Ezeknek az országoknak példája tehát nekünk mervádd aligha lehet. S vajjon elégséges indok-e az, hogy mert Ausztria — nem közgazdasági érdekek, hanem — politikai okok által kényszerítve nagy hirtelen csatornahálózatának kiépítését hatarozta el, mi is belemenjünk ily kétésges vállalkozásba, csak azért, mert a csatornák baraját közgazdasági viszonyaink megújodását remélik a létesítendő vizutakból. Emlékezhünk azonban be alkalomból a Vaskapu szabályozásához fűzőt azon vérmes reményre, melyet ahhoz folyamszabályozásunk hatalmas fellendítés tekintetében fűztünk, de amelylyt sajnos kudarcot vallottunk. Ki nyujthat biztosítékot, hogy nem-e következne be e csaldós a csatornahálózat létesítéséhez fűzőt várakozásoknál is. Hiszen a Béga-és Ferenccsatorna létesítése is bizonyára ily remények és várakozásoknak köszöni létét s nem-e szenvedtek ezek is hajótörést.

Állítók a vasutak versenytárfái tették azokat tönkre. Ugyázták tehát a vasuti gyorsbát szállítást a magasabb szállítási költségek dacára szivesebben veszik igénybe s ha az osztrák csatornák megállapítandó illetékei s magas díjak gabonánknak kiszállítását az osztrák tartományokba a vízuton nem fogják olcsóbbá tenni a mostaninál, és esetben a lassú és nem olcsóbb vízi szállítást az érdekeltek bizonyra aligha fogják igénybe venni.

Csatornahálózatunk feltétlen kiépítése mellett szólna az a körülmény, ha azok egyuttal öntözési célokat is szolgálhatnának. Lehetősége-e ez vagy sem, annak megítélésére magukat illetékeseknek nem tarthatjuk, de ha igen, úgy az öntöző-csatornák mezőgazdasági jelentősége mindenesetre van oly nagy horderű, amely a legnagyobb áldozatok meghozatalát is nemcsak megérdemli, de meg is követeli.

Az öntöző-csatornák létesítésének kérdése ma még nincs kellőképpen megvitatva. Lehet, hogy ha az összes érdekesség megnyilatkozik és kérdésben, az egyesek részről felmerülő aggályok előlönak onszathatók s egységes közvélemény volna teremthető e mélyreható ügyben. S hogy mennyire kívánatos és kétségkívül aktuális kérdésnek alapos megvitatása, eléggé bizonyítja a szakemberek nagyon is eltérő nézete, ami a Hieronymy és Krisztkönyvek csaknem egészen ellentétes álláspontjából is nyilvánvaló.

Úgy halljuk, a kormány komolyan foglalkozik a magyar csatornahálózat és folyamatszabályozás kérdésével s állottal tud van az előkészítés stádiumán.

Tekintve az ügy fontosságát, hinni szeretjük, hogy a kormány nem fogja elégségesnek tartani csupán a hajózási érdekesség véleményének ezideig is történt többszöri megnyilatkozását, hanem meg fogja hallgattani az összes érdekelt faktorok nézetét is.

Jeszenszky Pd.

ÁLLATTENYÉSZTÉS.

Rovarrészlet: Kovácsy Béla.

Apróságok az állattenyésztés köréből.

(Köztenyésztésre szánt bikák jelzése. — A loistálló hiányszám jelzése. — A borjú lábanak összekötözése állatkész. — A malacok elválasztása — A fejés és a tej mennyisége. — A teheneket legjobb öszszel borjastatni.)

Földmívelésügyi kormányunk utóbbi időben — igen helyesen — nagy sulyt fektet arra, hogy köztenyésztési célokra csak olyan bikák használtsanak, amelyek biztosítgat megvizsgálattán, tenyészizolványán látatnak el, vagyis tehát tenyészítési célokra alkalmasak találtaknak. Csakis ezen eljárás szigorú keresztvételével lehetséges szarvasmarhahálózatunknak fokról-fokra javítani, mert — sajnos — népműk nagyraéoben nincs meg még az a tudat, hogy csak szék bikkókat származhatik szép borjú. Amnyira nincs meg eziránt az érzék, hogy a tenyészállatbirtó bizottságok határozata alól sokszor igyekszik kibújni s ha szereti éjtheti szivesen használ izolvány nél-

küli bikát, ha olcsón jut ahhoz. Szóval a kormány legerősebb beavatkozása s szigorú tilalma dacára sokhelyen használják az országban ma még olyan bikákat, mely a tenyészizolványvizsgálatot elkerüli, vagy amely annak határozata dacára a tenyészétből nem küszöböltetett ki, amely tehát tenyészítési célokra nem is alkalmas. Ennek a körülménynek megakadályozására előbb-utóbb nálunk is gondolni kell, talán olyanforma rendelet kiadásával, mint a minó Elzász-Lotharingánban a folyó év tavaszán már ki is adották. Ezen rendelet kiáltványát közzéteszünk hangzik?

1. Mindazon bikák, melyek valamely tenyészítési-izsgáló bizottság által tenyészítésre megfelelőnek találtaknak, fileiknek megjelölendő egy e célra szolgáló fémalpacokra, amelyet a kerületi állatorvos, vagy helyettese alkalmas a filere.

2. A jelölésű szolgáló fémalpacoska addig marad a fileben elhelyezve, míg a bika köztenyészítésre alkalmas. Ha immár megszűnt tenyészítésre alkalmas lenni, a fémalpacoska — egy e célra szolgáló harapófogó segítségével — ugyancsak a kerületi állatorvos által eltávolítandó.

3. A fémbe készült jelzőlapocskák az illető kerület rövidített névével s a 1-ől 999-ig haladó sorzámmal látandók el, amely számnak ha eléretelt, ismét 1-el kell a jelzést kezdeni. Ezért is minden kerületi állatorvos 1—999-ig haladó fémalpacoskával látandó el, ki is a fémalpacó felhasználásáról törzkönyvet tartozik vezetni.

4. A bika száma természetesen a tenyészizolványra is rávezetendő és pedig nem irrot, hanem azonosított számmal, amelyek egy-egytenen felragasztandók a lapra s amelyekkel tehát az állatorvosnak színtén el kell hogy látva legyen. Ha valamely bika elvesztette a számát, a tulajdonos köteles haladéktalanul az állatorvosnak jelentést tenni, ki is a helyzisére kiszalva, új — és pedig folytatolagos számmal látja el a bikát s a tenyészizolványra megírja, hogy a bika név régi száma elvesztett, miért is ezen s ezen új számmal látattott.

5. A bizottság elnöke vagy a kerületi állatorvos a helyi hatóságot haladéktalanul körtésíti, hogy valamely bika és bikák igazoltatnak s egyszersmind megszabott alakban le is írja a bika ismertető jeleit s bejegyzi annak számát. A helyi hatóság köteles e leírt — illetégek annak másolatát a közszégháza s azon istálló falán, melyben a bika áll, — ki ragasztani, hogy azt mindenki elolvashass. Kötelességévé van téve végül úgy a helyi rendőrségnek, mint a csendőrségnek, hogy a meg nem jelölt, de köztenyészítésre mégis használt bikká tulajdonosait az illető hatóságnál jelentésük fel.

Ez volna tehát azon követésre érdemes eljárás, amelynek segítségével meglehet akadályozni azt, hogy tenyészítésre nem alkalmas bikák köztenyészítésre használtsanak, a szarvak megbélyegzésével ezt a célt elérni nem lehet, egyézzel mert onnét a sütvány nyomást eltávolított vagy jótörőlni nem lehet, másrészt mert a szarvakkal meg csezköbölt s szokás sítai új a bizottság belyéget csak nagyon közeli megvizsgálás után lehet felismerni, ellenben a fémalpacoskának olyan alakot lehet adni, hogy az távolról is szembeötlő legyen.

A loistálló tisztartathatásának szempontjából igen kívánatos, hogy a hídás jelentéknélgyel jelzését bírjon, mert nemnél nagyobb a létés annak köznyelven folyik le a vizélet s annál tisztábban tartható maga a hídás is. Am a lo lábanak tartóssága szempontjából a nagyon lejtős hídás ép oly hiba, mint a nagyon kemény, mert minél ferdebb, vagyis nagyobb lejtéssel bíró a hídás, annál magasabban áll a hídás pára hegyfali része a sarok fal felé. A hídásbérsg ugyan többnyire csak néhány milliméter s ritkán éri egy centimétert, mégis e különbség igen káros

hatásu, mert a hídásó végtagok feszítől inait lassacskán kitérítik s azok megrengvénnyel eredményesen megmozdítani képtelenek, sőt soke legyen nagyobb, mint amennyire a vizélet-lejtőssá ezalóbból épen szükség van.

A mézásokok s főleg a városi fuvarosok valójában mesterek az állatkészés terén. Nincs szívük s képeik óraszámra összekötözve tartani a borjú lábait, nem gondolják meg, hogy minősök kincsek ókozunk annak ezáltal. S nekünk nincs módunkban megkérdeztünk, hogy állatkészés nap-nap, mellett látható számtalan nemét. Nem egészen így van a nyugati államokban. Csak a napokban olvassuk, hogy Gredingben, Ingolstadt mellett 3 nap eláztára itéli a bíróság egy mézásort azért, mert egy levtáraszt szant borjú lábait összekötözve találták. A mézások erőbelezzet, amelyek eredményül azt nyerte, hogy a három nap eláztáron kívül az összes költségekben is elmarasztak.

A malacokat 8—10 esetleg 12 hetes korában szokás elválasztani, rövidebb idő alatt azoktól a kockától származókat, amelyek évente kétszer malacoznak s ellenkezőleg. Ritkán fordul elő azonban az a körülmény, hogy egy és ugyanazon kocca alatt több malacozk az elválasztás pillanatában egy-egy nagyok legyenek s különbözően hízottak, sőt különbözően nagy, sőt akad közöttük egy-ek vízholdó azért, mert az erősebbek elszopták előlük az anyatejet. Lehet e körülménynek oka különben az is, hogy a malac szervezete hibás vagy gyengébb, mégis sokalkta gyakoribb az előbb említett eset. Tekintettel arra a körülményre, hogy a kocca teje kétszerte több kocsint tartalmaz a tehénénél, két és félkorább fejésvény alkotódsz a 8-9 szirt, könnyen belátható, hogy az a malac, amely a szoptatás tartama alatt csak 3—4 literrel kevesebbet kap ezen tápláló folyadékot, kell hogy fejlődésben visszamaradjon. Pedig a különböző nagyságu malacozk elválasztás után nem tarthatók együtt, mert ilyen módon a visszamaradottak épenegyező tönkremennek, hanem külön felkötve kezeltetők s a kevés számu malacoknál igen költséges dolog. E bajon azonban — legalább a legtöbb esetben — lehet segíteni azáltal, hogy a malacokat nem egyszerre választjuk el, hanem a vízholdókat egy-két hétig a többiek elválasztása után is a kocca alatt hagyjuk. Ez idő többnyire teljesen elegendő arra, hogy az előző elválasztottakat fejlődés tekintésben utolérjék. A kocza is előnyös ez eljárás, mert a tej kizsapolásának abban maradásra nem egyszerre színik meg, Az átmenet nélkül egyszerre leelválasztásnak ugyancsak nem ritkábbtöbb lehet a következménye.

Közudamuos dolog, hogy mennél jobban kifejezti a tehent annál több tejet ad, amely te egyerszint jobb és zsidrusabb lesz, mert éppen az utólagra teje csapnak tartoznak a legtöbb szirt. Nem lehet olyan jól fejni, hogy ne akadjon valaki, aki még jobban fejvén, még több tejet ne tudjon kicsigatolni a tőgyből. Egy német szaklaphan olvassom, hogy egy 21 darabból álló tehénészhében, ahol eddig is igen nagy gondallal fejték, egy új tehent állkalmaztak. A tehenes már az első napon, amint megkezdte működtetni 15 literrel több tejet szolgáltatott mint a szultán napról-napra szaporodott a tejmennyiség közel 30 literig. Hogy e szaporodás kizárólag csak a jó fejés eredményül tudható be, bizonyítja azon körülmény, hogy aznap, mikor a tehenes egy napi szabadságra ment, a tej mennyisége 20 literrel apadt, de ugyanannyi emelkedett, mikor ismét ő kezdtel fejni. Megjegyzendő, hogy a tehenes maga fejt a teheneket, hanem csak akkor áll hozzá a fejéshez, mikor az alkalmazott eselédés a fejést már elvégezte.

Haazánknak még ma is általánosan elterjedt szokás a teheneket tavasszal borjastatni, holott az ősi borjastatás határozottan jobb és előnyösebb. Ha a tehén tavasszal borjazzik, tejejhi fog bőven, míg az ősi szirt takarmánnyaladoja el nem érkezik, mire apasztani

kezd s telen át igen kevés tejet ad. Ha ellenben a borjász ideje szeptember, október vagy novemberre esik, a tejelés első időszak, a mikor legtöbb tejet ad a tehén, a teli hónapokra esik; az apaszás idejének előkezete kezdetét veszi a zöld takarmányozás vagy legeltetés ideje, mire a tej mennyisége ismét emelkedni kezd s így az őszi borjász nemcsak azért jó mert a fő tejelési időszak a teli hónapokra esik, a mikor drágábbak a takarmányok, hanem azért is, mert a tehenek jobban lehet értekesíteni, hanem azért is, mert az ősszel borjász téhen összesen is több tejet ad mint a tavasszal borjász. *Beno Martini, Schupli Pál*, a salzburgi Schmidtmann-féle Hinterhalm-Bachwinkel uraldom s általam is összesen több mint 3000 ör téhen után gyűjtött adatok mint az bizonyítják, hogy az ősszel a tehén, a melyek szeptember—januárban borjászok 100—400 literrel adnak több tejet mint azok, amelyek az évi első hónapjaiban borjászok. Az ősi borjásztalálást tehát nagyon is számottevő jövedelemtöbblet ér el a tulajdonos egyrészt az által, hogy több tejet fejt, másrészt az által, hogy a fő tejelési időszak a teli hónapokra esik, a mikor drágábbak a takarmányok, hanem azért is, mert a tehenek jobban lehet értekesíteni, hanem azért is, mert az ősszel borjász téhen összesen is több tejet ad mint a tavasszal borjász. *Beno Martini, Schupli Pál*, a salzburgi Schmidtmann-féle Hinterhalm-Bachwinkel uraldom s általam is összesen több mint 3000 ör téhen után gyűjtött adatok mint az bizonyítják, hogy az ősszel a tehén, a melyek szeptember—januárban borjászok 100—400 literrel adnak több tejet mint azok, amelyek az évi első hónapjaiban borjászok. Az ősi borjásztalálást tehát nagyon is számottevő jövedelemtöbblet ér el a tulajdonos egyrészt az által, hogy több tejet fejt, másrészt az által, hogy a fő tejelési időszak a teli hónapokra esik, a mikor drágábbak a takarmányok, hanem azért is, mert a tehenek jobban lehet értekesíteni, hanem azért is, mert az ősszel borjász téhen összesen is több tejet ad mint a tavasszal borjász.

helyzeti viszonyba jönek, mint a patában a szarutok kitágulása által a benne foglalt érzékeny részek, a szarvarmárho körme minden káros következmény nélkül nélkülözheti (*Schweinsky*). A szarunyon, husos és sejtés nyilon és a nyilonston kívül hiányzik a szarvarmárho körmében a pátaporcnak megfelelő köpök is. Egyébent a köröm szarvanagának elkopása az utánpótlás ugyanolyan módon történik, mint a patában.

A szarvarmárhó körmében foglalt lágy részek különféle, több-kévesebb súlyú bántalmak képezik székhelyét mely bántalmak létrejöhettek úgy az istállóban, mint a legelőn, tekintet nélkül az állatok fajtájára vagy ivarára. Körömbántalmak feltehetően minden évszabban és különösen a ragados száj- és körömfájás esetén nagy, járványeszerű elterjedést érhetnek el. A hátulso körömök aránylag gyakrabban betegednek meg, mint az előlso lábakon levők.

Tagadhatatlan, hogy az intenzív gazdálkodás óta, különösen az intenzívben üzdtől tejgazdaságokban gyakrabban a szarvarmárhó körmében alakulnak ki bántalmak. Ennek oka az állandó istállókörnyezetben van. Különösen oly helyeken, hol még az itatás is az istállóban történik és így az állatok jóformán sohasem kerülnek ki az istállóból, gyakoriak a körömbántalmak. Leginkább azon körülmény, hogy istállózott állatoknál a körömök alj részeseinek a legzűlésebb állapotban, hanem csupán az átvágya és tejprodukcióra fordított figyelem, képezi a körömbántalmak okát. Ha a lo sánta, nem lehet használni, ellenben a tehénkántásuk, könnyebb körömbántalmak jelenléte dacára ugyanannyi tejet választanak el, amiért is a tulajdonos ilyenkor még nem érzi székségességét, ha ugyan tudomásul bír a bajról, a köröm gyógykezelésének. Pedig ha talán a körömbántalmak átvágya ritkább a patalagokhoz képest az állatok használati módjának természetessége következményeül tekinthető, az kétségtelenül bebiztosít tény, hogy a körömguladások többnyire rosszabb indulatul előfordulnak, miután nagy hajlammal bírnak az elhalás, a felszőködségre (*Hess*).

A körömök hiányos ápolásán kívül leggyakrabban a gyenge táplálkozás, a nem megfelelő rossz táplálék, a hosszabb, fásított hajítás képezi a bántalmak okát. Alig lejtős, szennyes, apró kavicsokkal kevert állások, különösen ha ezek még túlrovidek is és a marhák hátulso körmei a trágyával telt csatornába kerülnek, nagyfokban elősegítik körömbántalmak fejlődését. A trágyában, vizeletben levő alkáliak, főképpen a képződő ammóniak, a körömök számrészeit támadják meg; ezek széjjelése, rothadás, mely folyamat leginkább a szarufal és szarutalpalókai helyének megfelelően, az u. n. fehérvonalban fejlődik ki gyorsan. A rothadás következménye az úres fal, midőn a szarurészek elválnak, az így keletkeztet resbe kavicsok, levelek stb. más és más tárgyak, fűszálak kerülnek be, mi súlyosabb, komolyabb természetű guladások kifejlődésére vezet.

Létrejöhhetnek végül körömbántalmak szegzezhágás és megnyílalás útján, más erőmítvton, pl. vaslívával az almózás alkalmával megszurhatják a pártát vagy a sarokvancosokat; tűzes vas redutése által, a küllő szarufal befelől gubilás útján (mi különösen az előlso körömkönn észlelhető) a ragados körömfájás feltevével.

Szarvarmárhóknál leggyakoribb körömbántalmak a következők: *talpnyúlás, szegzezhágás, úres fal és a körömök közötti hasadék képződése*, mely utóbbinak következményesen gyenge vagy polgárvényes képződésének tulajdonságát is feltehető. Mint má más esetben említettük, a szarvarmárho körmének egyes részei nagy hajlammal bírnak a szétesésre, a megbetegedett részek igen könnyen elhalnak, hamar elszűködsönek, amikor is rendkívül fájdalmas tulajdonságok vagy fekélyek jönnek létre.

Az előlso körömkönn a küllő szarufal elgörbülése után vagy a lágy részeknek más módon létrejött zúzóda következtében gyakran *gennyes talpnyúlás* fejlődik; a szarurészek nagy terjedelemben elválnak a husos részekről, utóbb a genny utat tör magának és *talpnyúló* jön létre. *Zúzódaok* főleg a sarokvancosok és a pártán észlelhetők. Aránylag ritkán fordulnak elő szarvarmárhó a köröm *szegzezhágás* és *talpnyúlás* egyidejűleg.

A szarvarmárho körme is lehet, épen úgy mint a lo patája *terül*, előfordul a *patarokkantság* megfelelő elváltozás is, melynél a köröm talpi részleteinek domborodása mindinkább csökken, elapadosik, a szarutalpok fokozatosan vékonyok, sőt *Hess* szerint egyes esetekben még kifőlé is, a horozzó száj után, emelkedik s lymdódn *duadros köröm* keletkezik. Egyidejűleg a szarun gyűrűképződés is vehető észre.

Körömróthadás és körömguladás elnevezéssel közönségesen több körömbántalmat illetnek, így az előbbiekre számítják a szarutalpadásán kívül az úres falat, a talpon keletkező talpnyúlást, a marhák és a szarvasmarhák a lágyrészekből kiinduló túlságuladásokat, továbbá a körömbásoadások elterjedését a köröm talpától úgy képletelték érték. Mindeneset helyesebb és szakszerűbb ezen bántalmakat ilyen kollektív elnevezés helyett mindegyiket a maga nevével nevezni meg, amennyiben nemcsak helyesídesük, de kortán jelentőségük és ennek megfelelően gyógykezelésük, valamint a kórosítás is esetenként lényegesen különbözik egymástól.

A szarvarmárho általában kevésbé érdekesek és grámotalanabbak, mint a lovak, ezért körömbántalmak esetében nem észlelünk annyira jelentős tüneteket, mint például a tulajdonosok. Legszembetűnőbb tünetei minden körömbántalmának a sántaság, mely kemény talajon nagyobb foku, mint puhán. Beteg lábával idegen rövidebbet lép, körmére rövidebb ideig nehezedik rá az állat. Az előlso körömök megbetegedési rendszerint sokkal fájdalmasabbak és nagyobb fokú sántasággal járnak, mint a hátulso körömök.

Valamennyi súlyosabb körömbántalmál főfelé, a szára terjedőleg is észrevehető a bőr ólénkebb pirja és a lágrészek megduzzadása, úgy hogy sokszor az állat tulajdonosa hajlandó a sántaság okát a pártától felfelé levő részekben keresni.

A köröm hátulso feleben lefolyó guladások valamint a sarokvancosok megbetegedése esetén, az állatok nem lépnek át, a sántaság igen hasonló, a csizdült bántalmazottságánál észlelhető munkaszarvhoz.

A köröm fájalmassága már állás közben, az istállóban is nyilvánul; az állat az illető végtagját piheneti, előbbre és kifőlé helyezi, legelőn a föld felől részvelet érinti a talajt; lépésben vezette a test súlypártaik az ellentélen oldali végtagja helyezni. Ha a köröm előlso feleben a bántalom székhelye, a marhák inkább a sarki részeket fogják megterelni, előre helyezett lábakkal lépnek, ellenkező esetben pedig épen megfordítva, koromgyében járnak.

Szarvarmárhó sántaságának oka az esetek 60%-ában a körömben keresendő (*Hess*), ezért még az új esetekben is, amelyekben talán a láb rugalmasabb helyzetű részein szemmel látható alkali eltérések (duzzanatok, sebek stb.) láthatók, sohasem szabad elmulasztani a körömátvizsgálást kutató fogval, késsel és szabadkézzel.

A körömbántalmak kellő időben kezelés alá véve legelőben kedvező felgyógyulást vesznek; előfordul azonban az az eset is, midőn súlyosabb előrehaladott guladások következtében a köröm leválik, vagy izpókok keletkeznek stb. és az állat ennek következtében elpusztul, nem is szólva a ragados körömfájásról, melynél ilyen esetek, a köröm elhanyagolása esetén,

ÁLLATEGÉSZSÉGÜGY.

Rovatvezető: Dr. Hatyry Ferenc.

Szarvarmárhó körömbántalmairól.

A szarvarmárhó körmének honzati szerkezete általánosságban vére hasonló a lo patájának szerkezetéhez, csakohy az egyes részek, a csontok, az azokat összekötő szalagok, az inak, a husos részek stb. ketösen vannak jelen. A köröm érzékeny képletében épen úgy, mint a patában, véretek és idegek haladnak meg egyrészt a lábvegé talpától, másrészt a mozgás és érzés közvetítő lábvegek kezdő szarutok is homolog szerkezetű pata szarutokhoz, hiányzik azonban belőle a nyír („béká”) ennek szerepét a lépés alkalmával, tekintetelt arra, hogy a reánehézedésor a két köröm egymástól távolodva tágul és így a belsejökben zárt érzékeny képletet épen olyan előlso

őpen nem tartoznak a legmagyob rítaságok közé.

Szarvasmarhák körömbántalmának kezelését megelőzőleg a körme, a hátánál széke helyének pontos megállapítása czéjából a fenyekes szarut késsel el kell vólítottani. Ilyenkor legkönyebben veltök észre a szarutok folytonosságának legcsékélyeb megszakítását, és melyek esetleg a talp tályogára utalhatnak. *Hess* ajánlja, hogy ha a köröm faragása alkalmasdából is egy fekete foltot találunk, a szarut ezen helyeken megfelelően mindaddig fragni kell, míg ezen folt eltűnik. Különösen a fehér vonal mentén levő szarú minőségét, kell fokozottab figyelmen részesíteni. Múltán egyes körömguladás esetében a genny többnyire fölfelé tör magának utat és a talpog a pártán keletkezik, nem szabad ilyenkor sohasem elmulasztani a talpon is keresni a gennynek előtti, melyet szintén fel kell tárti. Az elvált szarurészek mindig eltávolítandó, minden esetben czélszerűbb lehet elvólítottani, kíméletlen, mint kevesebbet, mivel utóbbi esetben a nyílás csakhamar elzáródhat, a genny visszamarad és a guladás tovább tör.

Az operálk körömrésze körül is vékonyabba kell faragni a szarut, hogy szálak az innét eredő nyomást is csökkentik. A készített sebekre karboliz, kátrány- vagy rézgálicoldatba mártott vattát, vagy juttat helyezni és utána bekötjük; a kötéset két naponként újítjuk mindaddig, míg a sebet vékony szaruréteg fed.

Berdes, berni tanár, következő összetételi kenőcsörré készítenyi ajánlja, mely a sebtől, hogy jól fertőtleníti, meg jól is tapad és megvédi a sebet a káros behatásoktól, fertőtisztó stb.: 4-rész rézgálicoldat, 5-rész terpentinolaj, 18-rész kátrány és 23-rész gipsz.

Sulyosab körömguladások, körömvadás, fekély, ragadás körömfájás gyógykezelése bővöb (bonczati és kórteni) szakismereket igényel, ezért ezek tárgyalását e helyen nem bocsátkozhatom.

Zimmermann Agoston.

TEJGZADASÁG.

Rovastonyó: Sierhán János.

A berlini tejháború.

(A berlini központi tejterjesztési szövetkezet közölgése.)

A berlini központi tejterjesztési szövetkezet legutóbb 3000 tag jelenlétében megtartotta első rendes közgyűlését, melynek egyes lefolyása érdekes világot ter a berlini környéki tejtermelő erők közülmére a berlini tejkereskedés ellen, és oly igazoság nyilvánlása a gazdák tömörülésének, szövetkezeti erejének, mely eltűn érdemi meg figyelmenk, érdeklődésünket. Az ülésen *Bredantian*en elnökölt, a tárgyszerű legfontosab pontjának előadója a Schulenburg-Grünthal gróf volt, ki a tejkereskedés jelenlegi helyzetéről a következőkben számol be a közgyűlésnek.

A berlini tejháború egy a tejtűtés egyik új módjéb szabadalomra vezet vissza, melyet annak tulajdonosa: egy részvényársaság szerzett meg, és a berlini környéki tejtermelőkné azon fenyegetés mellett ajánlott fel, hogy ellenkező esetben a tejt a szaruzságból fogja behozni. A tejtermelők ezen fenyegetést megéjték és mert a jelenleg, a termelési költségeket nem fedező elárusítást, az árak szabadalmat meg nem vásárolták, és drága megapították a berlini tejterjesztési szövetkezetet. Az első gyűlésük múlt évi július hóban tartott meg, a berlini tejberlőkötöz értekezletre hívták meg, de a berlini tejberlők egyesületének elnöksége múlt február hóban visszautasította a tárgyalásnak való részvételt. Időközben a szövetkezet a feljárt lterenkint Berlinben 13 és fél tőjűn állapította meg; a tejberlők és kereskedők 1000 márkát

büntetésépen egyeztek meg, arra az esetre, hogyha valamelyikük 12^{1/2} fillérel magasabb árat írtetne helyben Berlinben. Erre a szövetkezet nem is frissen érkezőtől tej földelőzésére a nagy tejjeladásra építet, és Ring mezőgazdasági tanácsosa a sovány tej értékesítésére egy új eljárást fedezett fel. Sok város, számos körök a szövetkezetre vetik figyelmeiket, egész Európa rájuk tekint, de azért a márkébi gazda meg fogja mutatni, mily erly, kitartás, intelligenciája és áldozatkészség lakozik ő benne. Az ő kezében van az árú, mellette szél a jog, azól az igazság, övé lesz a győzelem.

Azon kérdésre, hogy mi legyen a teendő, Ring tanácsosa a következőben adta meg a feleletet. Előszörben arról van szó, hogy a fővárosot jó tejjel kell ellátni. A központi tejszövetkezet 203 községet 504 tejszövetkezettel több mint 5000 márkébi tejjelgáztól ölel fel magában és napokint több mint 420.000 liter tejjel rendelkezik. A központi minden szövetkezetnek vagy minden egyes tagnak elegendő mennyiségű 20 literes tejjelgázt állít rendelkezésre: minden tag tejenek csak egy harmadát küldi el mint teljes tejet Berlinbe a többi kétharmadrészből a tejetfelet. A tejszövetkezeti központ minden átvész fölé és megismerteti vele az új eljárást, mellyel a sovány tejet Berlinbe szállítani nem lehet, takarékony-mellesszvé kell földolgozni. A központ a tejet eladja a tejkereskedőknek, vagy hanem, ly esetben az el nem árusítható tejet az újonnan épült tejjelgázdába szállítja, mely 200.000 liter tejet naponta képes sajttá, vagy takarékony-mellesszvé földolgozni. Múltán ezen eljárás hosszabb időre keltező ki nem fizeti magát és csak a harcz ideje alatt lesz fentartható, a központ arra az esetre, ha a tejkereskedők október 15-ig a központi tejszövetkezet fölételet fel kibérelni és ott a tejet literenkint 13^{1/2} fillérry árón fogja elárusítani. A harcz ideje alatt is a központ közvetlenül a közönségnek fogja elárusítani 5 fillérry árban. Többnyire, hogy minden szövetkezeti tag tejt a harcz ideje alatt otthon is visszatartatja. A tejkereskedőknek nem sikerült kellő mennyiségű tejet szerződtetni. Itt legelőbb 30.000 liter tejtől lehet szó. A tejszállításra fölszólított pomerániai, meklenburgi és szász gazdák igen világos visszatústó feleletet adtak. Egy tejkereskedő, kinek 100.000 literre van szüksége, csak 3000 liter szerződtetett. A tejszövetkezeti központ közömben állandón is fogja őlteni a biztosító szílep szerepét a tejjelárusítással szemben, a mely a kereslet hullámzásai fölöttén sokszor előáll. Ezen hullámzások Berlinben néha egyik napról a másóra százezer liter fölönözöttet jelentenek. Minden héten szombatn rendszeren 100.000 liter tejet a több fogyasztóknak. A központi tejszövetkezeti tejjelgázdája az összes felesleges tejet átvészi és földolgozza. A közgyűlés erre a következő egyhangú határozatot hozta: 1. az elnökség felhatalmaztatik arra, hogy minden rendelkezésre álló eszközökkel hozzon érvényt az 1901-iki évi július hó 10-én tartott közgyűlés azon határozatára, hogy a szövetkezeti tagok által tempart felterelken lterenkint 13^{1/2} fillérel értékesítesse, miután a beállott takarmányhiány az árendényment lehetetlenné teszi. 2. A tej ára körülí folyó harcz ideje alatt az 1901. évi október 1-jétől kezdve azon napig, melyen az elnökség a szövetkezeti tagokat a tejháború befejezéséig a szövetkezeti tagok által tempart tagunk sinec megengedve, hogy Berlinben és külvárosaiban tejet, tejfejt, vagy soványtejet árusítson, vagy másokkal elárusítsasson. Kizárólag a tejszövetkezeti központ képviseli ezen idő alatt az egyes szövetkezeti tagokat és vidéki szövetkezeteket. A közgyűlés napjától kezdve minden vidéki szövetkezeti tagnak csak egy tejjelgázt szerződtetni szabad, mely legkésőbb 1902. szeptember 30-ig érvényes. 3. A tejháború ideje alatt minden szövetkezeti tag a központi tejszövetkezeti tejjelgá-

ságába a szövetkezet edényében küldheti a bejelentet tejmennyiség egyharmadát mint teljes tejet és a többi kétharmad tejt felet. — 4. Minden szövetkezet tag, a ki tejt franco Berlinbe 13^{1/2} fillérry árón eladja, — a harcz idején előszörben a tejjelgázt a központi tejszövetkezeti tejjelgázdába visszaküldi, a másodsorban a szerződés megkötéséről a központot értesiteni. 6. Minden szövetkezeti tag lehetőleg azonban jelenlétébe be a központnak takarmány-mellessze szükségletét, hogy annak ellátását azonnal megkezdhesse.

A tejháború ügye a napokban fog elődöni Berlinben, de látva azon mintaszert, czéluladós mozgalmat, melyet a német tejtermelők saját igazságtalansági költésüknek megfelelő tejjelgázt biztosításért anyi körültekintéssel és erlyelny megindították, aliq lehet kétségünk az iránt, hogy melyik fél fog aközdelemből, mint győztes kikerülni. Kiemelendő azonban itt még az is, hogy addig, míg a berlini tejkereskedők az általuk provokált küzelemben az eszközökben nem igen különböznek, a terrorizmus mindenféle fajtváltnépek fel, addig a német gazdák az általuk oly erlyelny felvett küzelemben hevesen mindéddig megórták a kállo másrészklet és nem ötétek meg azokat a leghatalmasabb végső fogvetyekkel, mely kezükben van és mely abban áll, hogy hivatalos helyi vizsgálatot indítsassanak a számlán, alan berlini tejelárusítási helyiségekben, mely vizsgálat előreléthatólag oly visszaléséseket hozna napvára, melyek a berlini tejkereskedelem manipulatióját meg éntekbe világitásban tünetheti fel. Valamint Hamburgban, egy Berlinben is a tejkereskedőknek kététe tejjelárusítása van megengedve; az egyiknek minimális szarutartalma 3%, a másodéknak 15%. Kétféle tejet a tejt magában foglaló edénynek, mint helyezet kell magán viselnie. Az elárusítandó tejenek ezen kétféleisége adja meg a lehetőséget az sok visszalésésre; mert az a kereskedő, kinek boltjában 15% szarú és 3%-os teje van, a lehetőző 15% visszalésul, gyenge tejet adja el teljes tejjel. Hamburgban nemrégi tényig hivatalos vizsgálatok kimutatták, hogy a harcz idején tejjelárusító helyiségek legnagyobb részében mindenütt fölfedezték a kétféle tejenek ezen kiserelését, minek következtében különösen a külvárosokban a munkásejt közt oly sürke folyadék kerül előadásra, mely tulajdonképen már nem is minősítő tejenk.

Hasonló kezeben van jelenleg a berlini tejkereskedelem is, a visszalésés itt is épp oly gyakrak és nyilvánvaló, mint Hamburgban, egy hogy a berlini környéki tejtermelők jelenlegi erlyes felépése, szövetkezeti szervezkedése nemcsak váratlanul nem jött, hanem inkább azon lehet csodálkozni, hogy a gazdáknek ezen mozgalmá miert nem indult meg már előbb, évek előtt.

Igaz volt a közgyűlés egyik előadójának, mikor azt állította, hogy számos körök, sok város, a külföld, egész Európa tekintete rájuk esing. Berlinben, Hamburgban kívül nemcsak Németországban, hanem az egész kontinensen számos oly hely, oly város van, hol a tejkereskedelem hasonló vagy még rosszabb kezeben van. Ezek most lesve várják a nagy dimenziókat öltötök harcz kimenetelét. Mert kétségtelen, hogy a berlini környéki tejtermelők győzíme esetén példájukat sok helyen Európában követni fogják. Hisz nemcsak ügy érdeklődéssel, hanem határozott rokonszenvvelles kísérjük a berlini tejháborút. Mert abban egy pregnás példáját látjuk azon ma már számtalan esetnek, midőn a termelőn és fogyasztón egyaránt elősköz közvetítő kereskedelem határtalan nyereszkedési vágyával és merész tejjelgázával nemcsak indokolt, hanem fejtérőszükségletet is okozó kitényre, a szövetkezeti alapon szervezkedést egy termelő, mint a fogyasztókönység érdekében. —

D. P. B.

IRODALOM.

Közlelek Zsebnaptár 1902-re, Szerkesztők: Rubinek Gyula és Szilassy Zoltán, az OMKE titkárjai. Ára 3 kor. 50 fill.

A gazdák egy régi barátja, új köztöbészen, immár nyolcvadszor között be. A régi egyszerű mezben, de tartalomban meggazdagodva.

A haladó kor, amely ma már a mezőgazdaságot széles tudományterületként megkínálja a praktikus földművelő gazdától is azt, hogy újabb vívmányait az adott viszonyok között felhasználni és alkalmazni tudja. Azok a fogások, tudnivalók, a melyekre a gazdának a mindennapi életben szüksége van, könyvtárakat, lexikonokat tesznek ki, mégsem elégségtelenül ki teljeseen a többnyire kint a szabad mezőn foglalkozóknak gazdát, mert forgatókönyv, olvasmányos idő szükséges és bent ülés a szobában, az iróasztal. Egy könnyen forgatható kis könyv kell ahhoz, hogy a gazda legszükségesebb tudnivalóit bárhol és azonnal felelje; új olyan, amely agyára mellőlt pár lapon ötfel fel adandó alkalmakkor használható tanácsokat, amelyeket a gazdának ugyszólván mindennap szüksége van. Egy ilyen egyszerűen magával hordható a gazda s akkor használhatja, amikor kell, bent iróasztalán, a majornban, szérűskertben, vagy kint a szabad mezőn.

A mikor a „Közlelek Zsebnaptár” hazai gazdasági írónk közreműködésével a szerkesztők megválasztották, bizonyos mértékben előtérbe. Egy olyan könyvet akartak adni a praktikus gazdák kezébe, amely sok-sok tudnivalót halmaz fel kis helyen. Hogy nehéz munka volt s hogy lekicsinyretekesebben annyit mindent egy kisebb helyre besorolni lehetetlen, mindenképpen, aki ismeri a „Közlelek Zsebnaptár” eddig elnyomott, de hiszen minden sorjában a megismerés, mert mindaz, amely a mai nehéz gazdasági viszonyok között a gazdának szüksége van, fel van öltetve benne.

Ugyszólván gazdálkodási törvények azok, amelyeket a zsebnaptár magában foglal röviden érthetően megírva. Nagyon sok alkalmakkor használhatók fel ezek hasznosul a mellyel, hogy a már alkalmazott törvények megismerhetők azoknak a gazdálkodók egyes foglaltság, törvényét, a kik még járattalanabba a gyakorlati gazdálkodásban.

Bővítés és sok érdekes és hasznos újjal gazdagítja között be már nyolcvadszor a „Közlelek Zsebnaptár” a gazdákhoz. Ismerve a mult évit s az újat, szinte szöködnek az ember, mennyi új tudnivaló anyag adatott ahhoz, hogy a már meglevőt kiegészítse. A hivatalos számos fázisai, az izemet befolyásoló sok tudnivaló, új gazdasági törvény, a gazda és gazdálkodók közötti viszony tehát az újabb s a gazdák érdeklő törvények mind benne foglaltatnak e kis könyvben, sorjában a megismerés, hogy a már alkalmazott törvények megismerhetők azoknak a gazdálkodók egyes foglaltság, törvényét, a kik még járattalanabba a gyakorlati gazdálkodásban.

Bővítés és sok érdekes és hasznos újjal gazdagítja között be már nyolcvadszor a „Közlelek Zsebnaptár” a gazdákhoz. Ismerve a mult évit s az újat, szinte szöködnek az ember, mennyi új tudnivaló anyag adatott ahhoz, hogy a már meglevőt kiegészítse. A hivatalos számos fázisai, az izemet befolyásoló sok tudnivaló, új gazdasági törvény, a gazda és gazdálkodók közötti viszony tehát az újabb s a gazdák érdeklő törvények mind benne foglaltatnak e kis könyvben, sorjában a megismerés, hogy a már alkalmazott törvények megismerhetők azoknak a gazdálkodók egyes foglaltság, törvényét, a kik még járattalanabba a gyakorlati gazdálkodásban.

A homoki szőlők trágyázása. Irta Cserhádi Sándor. Egy csinosan kiállított hasznos könyvecske jelent meg e szorban, második bővített kiadásban. Szerzője évek során át tett kísérleteit, tapasztalatait írta meg benne a homoki szőlők trágyázásáról, illetve műtrágyázásáról. Az a nagy homokterület, amely mai napig szőlővel van beültetve, számtalomban termékprodukt, olyat, amely szívesen vásárolt őr nemcsak idebent, hanem a külföldön is. Ámde a homoki szőlők telepítésénél éppúgy, mint azok termőerejének feltartásánál számolnunk kell azaz a körülményvel, hogy a homokon csak bőséges

trágyázással lehet jó termést elérni, különben olyan visszaesésre lehetünk elkészülve, a mely nagyon megcsappantja homoki szőlők ma már jelentősége hozzáadhat. Természetesen kell a homoki szőlők trágyázásának, amely bizony csak megfelelő trágyázással mehet. Ennek a trágyázásnak pedig bönök kell lennie, olyanakk, hogy sok helyen nem is győzi a gazda. Az istállótrágya, legtöbbször a szántóföldekre kell, nehöl oda sem jut elég, istállótrágyát pedig venni igen kevés helyen van módja annak a gazdának, inkább a széklet, az a kérdés, hogy lehet-e az istállótrágyát mesterséges trágyákkal pótolni s ha lehet, melyek azok, a mire homoki szőlőknek szükségük van.

Ezt van hivata Cserhádi Sándor kis könyve kifejezteni s konkrét példákkal és képekkel illusztrálva utmutatásul odaállítani a homoki szőlőtelepítés gazdák elé.

A nitrogén foszforosav és kálium azok a tápanyagok, melyekben a homoktalajok szőlőknek s amelyekre a szőlőnek leginkább van szüksége. Az ilyen tartalmu műtrágyákkal tettelet tehát kísérletek az országos növénytermesztési kísérleti állomás s az eredmény az, hogy meg van állapítva, miszerint a mesterséges trágyákban a homoki szőlők termése jelentősen fokozható, ha a fentemlített három tápanyagot együttesen megadjuk. Az alkalmazás módját a könyv érthetően és részletesen tárgyalja elénk. Elmondja milyen időközökben alkalmazni a mesterséges trágyákat, mikor és hogyan alkalmazni és mennyit holdánként, aztán ki mutatja meg, milyen jövőben várható az homoki szőlők műtrágyázásával. Mint látjuk tehát hasznos utmutatást ad.

A homokterületeknek szőlővel való beültetése az újabb időkre; hegyi szőlőknek filloxa pusztulásai óta folyton "terjednek. Dícséretes buzgalom ez, közgazdaságilag is nagyon fontos, eddig jelentősen az a hasznos tény, hogy az ország elterjedt homoki szőlők és boraink értékesítésével. A homoki szőlők telepítése s fenntartása tehát a jövőben is az eddighez hasonló arányban kell hogy történjen, de természetesen nemcsak úgy, hogy beültetjük a szőlőt s aztán úgy hagyjuk, mert ez semmit sem ér, hanem figyelemmel kell lennünk a terméshozamra is, amelyet pedig csak trágyázással érthetünk el.

Az eddig valóztakkal úgy hiszem némiképp megvilágítottam Cserhádi tanárnak a homoki szőlők trágyázásáról írt könyvének hasznát. Aktuális téma ez és fontos, mert hiszen szőlő és borgazdaságunk fellendítésének kérdése az, hogy ezekben nem lehet eléggé igényt az elválasztás homoki szőlővel bíró gazdáinknak.

A csinos kiállítás, közel 50 lapon megírt s kísérleti ábrákkal tarkított könyv terjesztésére van nagy érdeme van a „Hungaria” műtrágya és vegyi ipar részvénytársaságnak, amely felvonta a könyv hasznát, ingyen kiléti mind az érdeklődő gazdáknak. A. E.

LEVÉLSZEKRÉNY.

Kérdés.

547. kérdés. A kezelésem alatti gazdaság juhállományomról óta meg - eddig állatállományomról - betegség fordult elő, mely a test teljes merevségéig áll. Némelyik heteken át él, illetve kilődik benne, daczára, hogy sem enni, sem mozogniulni nem képes. Miért is tiszteletlen kérdem, mi okozta ezt, nem ragályos-e és lehet-e ellene védekezni? Megjegyzem, hogy felboncolások csak az oldal tövétől készítek, mert az állatnak - amelyen felkíszt és hogy a tavasszal legeltetés kezdetén 1, mig most a őszin egymás után 3 esetben fordult elő. A legelőjök: dohány-és gabonaterő mint pólólegelő, de ezek híján soha fel nem tört és lenem csapolt zékeséret a rendes legelőjök, his csak június hóban van valámire való fő, másokor kopár. Elhelyezések úgy juhakolban van,

melyben a trágya márcziustól mindig gyűl és bent van. T. B. J.

548. kérdés. Nagy, nehéz, hidegvéri, tisztafelhű csökök óhajtunk beszerzeni lenyész zöldség. Kérdem gazdáitársaimat, milyen faját ajánlanák? É s mely vidéken kaphatók ezek? Muraköz kizárva.

Háromfeszűifai birtélgazdaság.

Felelet.

Juhok izomerevsége. (Felelet az 547. sz. kérdésre.) Amennyire az igen rövid leírásból következtetni lehet, a juhok valószínűleg tetanus (izomremedés) vagy pedig az agy-és gerincvelőburkok gyulladás következtében halottak el. A tetanus gyors kiterjedő izomcsúsz, mely szintén előidézhet dermedezés hasonló állapotot, kiárható, mert egyből állatokon az izomcsúsz enyhébb esetei is észlelhetők volna. A betegnek megvizsgálása alapján az állatorvos meg fogja állapítani a betegség nemét. A tetanus sebterületekből, s járványos agy-és gerincvelőburkok gyulladása miatt a fertőzőből ered. A tetanus kifejezőesének megakadályozása céljából az állatok testén észrevett sebeket fertőtlenítő anyagokkal szükséges kezelni és azok bemocsolását trágyával vagy más tisztátalan anyagokkal megakadályozni; ha esetleg a tartón való járás közben sebeztek fel a lábujjak és a láb hány juh megmentésével elől hasznon nem kisebb a legtöbb kizárásának elmulasztásával okozta kárnál, a juhokat nem kellene a tartóléglőre bocsátani. Ha a megbetegedés az agy-és gerincvelőburkok gyulladásában áll, annak csírái alighanem az istálló trágyájában vannak s ez okból a betegség kizárása céljából szűkebbre volna a kizárás, az istálló alapos tisztogatása és fertőtlenítése. Dr. M. I.

Gazdasági egyesületek mozgalma.

Rovartestvé: de Potiere Brno.

Az Aradványi Gazdasági Egyesület igazgató-választásának Vársárhelyi László igazgató-elnök elnöklöte alatt október hó 23-án ülést tartott, melyen napirend előtt foglalkozott a választmány az aradi kereskedők körének a szövetségével ellen indított mozgalomával. Az első felszólaló if. Kintyri János az igazgató-elnököt ért tamadassoknál szemben inditatta érezte magát, hogy úgy a maga, mint az igazgató-választmány nevében őszinte ragaszkodással és bizalmalánok álljon kifejezést az igazgató-elnök iránt s indítványozta, hogy a választmány ezen határozatát jogkönyvvel erősítse meg. Ezt egyhangyulán elf. határozta. Vársárhelyi László igazgató-elnök tért előr előterjesztést abból az alomból, hogy az aradi kereskedők köre a pénzügyi miniszterhez felterjesztés intézését határozta el, melyben az egyesület fogyasztási szövetkezetét azzal vádolják, hogy nem tartja be a törvény rendelkezásait és a kereskedőknek egyszerűi vetélytársak, miért is kéri a minisztert, hogy a szövetkezetekről vonja el az élvezet kedvezményeket. A kedvezményre a szövetkezet csak úgy tarthat igényt, ha oszakis tagjainak árusít s így nagyon egyszerű lehetne a szövetkezet válsza. Nem veszik igénybe a 6 százelegrig terjedő adómentességét, viszont nem tagok is részesít a szövetkezet előnyében. A szövetkezet igazgatószékének van arra határozata, hogy oszakis a szövetkezet és az egyesület tagjai szerezhetik be szükségleteiket a szövetkezet rakmából, mivel az alapszabályok nem teszelik semmiféle kötelező intézkedést az igazgatószéknek. Beismeri azonban, hogy az igazgatószék nem említteti határozata a detail-eladásban csak nehezen volt behatárolható, mivel a szövetkezet alkalmazottak nem ismerhetik az egyesület

és szövetkezet több mint 800 tagját és fordulnak elő olyan esetek, midőn az illető vásárló félküldőnz által vásároltat be s így annak az elbírálása, hogy ki tagja és ki nem a szövetkezetnek

ségbevonta továbbá szóló, hogy a szövetkezet az aradi kereskedelemnek és iparnak oly nagy ártalmára legyen, mivel az igazgatóságot azon elvezeti, hogy ahol a tagok érdekeinek sérelme

257. ábra. Nyiregyházi mintagazdaság udvara, lakház és istállóval.

a vásárlóközönség sorában, felette nehéz. Vannak ismét olyan gazdasági czíkek, melyeknek eladását Aradon egy kereskedő sem foglalkozik, azonban a szövetkezet raktáron tartja és így csak ismét ellenségeket szerzett volna, ha a vásárlás-

nélküli teheti, aradi kereskedővel lépnek összeköttetésbe. Kívánatosnak tartja az én, mint azó véli összeköttetések esetén ne ism, hanem a közel multban történt, hanem elsősorban közvetlen érintkezés, ugyszólván kollégiális

258. ábra. Nyiregyházi mintagazdaság szarvasmarhái.

ból a nem tagokat kizárja. Ilyen czikk pl. a szőlő-
kosár. Ha tehát történt is e tekintetben eltérés
az igazgatóság által önmagának felállított szabálytól, az a közönség érdekében történt. Két-

uton történjék az eszmék tisztázása. Iparosok
bizonyos érdekkörökben szintén szövetkeznek, a
kereskedők kartelleket és ringeket alakítanak,
sőt a tisztviselőkné is van fogyasztási szövet-

keztük, ezek ellen természetesen senkinek sincs
szava, szóval mindenkinek szabad szövetkeznie,
csak a gazdának nem. Szólok szerint az osztály-
gyűléslet el kell kerülni, nem pedig annak mesterséges
kielitésére törekedni, mely elv eddig is vezette
az egyesületet működésében és a jövőben is
vezetni fogja. Beszédje végén indítványozza,
hogy az egyesület a jövő teendőkre nézve helyekedők
várakozói álláspontra. Az igazgatóválasztmány
ilyen értelemben határozott.

Tudomásul vette az igazgatóválasztmány a földmivélségi miniszter azon értesítését, hogy a
kerülőli öv. Sigray Marchand József grófú-
féle birtokot telepítési czélokra meg nem veheti,
miután a telepítési alapban kellő fedezet nem áll
rendelkezésre. A kereskedelmi miniszter által
megküldött s a megrendelések gyűjtésére vonatkozó
örvényét végrehajtási rendelkezések VI. szakaszára
nézve, melyben felmentették, hogy a nagyobb
gazdasági és cseplőgépek stb. azon kivételek közé
soroztatnak, melyek elárúsítása végett a kereskedelmi
utazók ezentul is felkérhetik a gazdákat, mint
fogyasztókat, az egyesület választmánya azon
álláspontra helyezkedett, hogy a mindinkább terjedő
szövetkezeti hálózat mellett ezen kivételre nincs
szükség s felterjesztésben kéri a kereskedelmi s
földmivélségi minisztereket a rendelet e részének
visszavonására. A választmány átir e tárgyban
az összes gazdasági egyesületekhez, ugyszinte
a Gazd. Egyesület Orsz. Szövetségéhez is hasonló
felterjesztés intézését határozta. A földmivélségi
miniszter felhívására elhatározta a választmány,
hogy a tél folyamán 21 községben 75 népies
gazdasági előadás rendez. Örömmel vette a
választmány tudomásul, hogy a földmivélségi
miniszter a pécskai gabonaértékesítő szövetkezet
részére 5000 korona államségélyt s 500 korona
fői segély engedélyezett. A választmány
végebe elfoglalt álláspontjában híven oszlatkozott
Bars vármegye átirata javaslataiból, melyben az
országgyűléstől a fedezetlen határidőüzel előrítését kéri. A
Fejérmegyei gazdasági egyesületnek az önálló
vámterület ügyében közismert átiratával szemben
az igazgatóválasztmány az OMGE. és a Gazdasági
Egyesületek Országos Szövetségének álláspontját
tette magáévá. Örömmel vette tudomásul a
választmány, hogy Arad városa az egyesületeknek
a borfogyasztási adó leszállítása tárgyában a
pénzügyminiszterhez intézett felterjesztéséhez
hozzjárul. Végül Takács Sándor terjesztett a
választmány elé javaslatot, melyben a gabonaárak
természetes alakulásának megfigyelése érdekében
a budapesti gabona és liszt-készletek
állandó nyilvántartását javasolja.

A Hevesvármegyei Gazdasági Egyesület Gyön-
gyösén 1901. évi október hó 28. és 29. két napján
szőlő-, bor- és gyümölcskiállítás rendezet,
a földmivélségi miniszterium erkölcsi és anyagi
támogatása mellett. A szőlőkivállításon állami
aranyérmét nyertek: Vozáry Tamás, Hamis Imre
és a Gyöngyös-visontai szőlőtelep részvénytársaság.
Állami ezüstérmével tüntette ki a bíráló-bizottság
Cserján Karoly, Csikmántory István és Weiszler János
által kiállított gyümölcsöket. Gazdasági
egyesületi aranyérmére érdemesítették
Kekécs Ferenc, Fabricius György, Cserján
Károlyné, Stern József kiállított gyümölcsöseit
és Rédey Bélát a Kühne Ede, Szontagh Pál
és Seltenhoffer Frigyes által gyöngyárosok
létszámnyóbul kiállított ezüstérméi szőlőszeti
és borászati eszközözeit. Gazdasági egyesületi
ezüstérmére érdemesítették: Frank Henrik, 10
koronás aranyérmébe jutalmat nyertek: Vécsy
Mária és Topra János. A bor kivállításon: állami
aranyérmét nyert a bíráló-bizottság: Vozáry
Tamásnak, állami ezüstérmét a Gyöngyös-
visontai szőlőtelep részvénytársaságnak, Fehér
Jánosnak, Kekécs Ferencnek. Gazdasági
egyesületi aranyérmét nyert: a Gyöngyös-
visontai bortermelő szövetkezet gazdasági
egyesületi ezüstérmét: Popper Sámuel, Cserján

Károly, Fischer Ferenc. A bíráló-bizottság közönséi ülését intézett lovag Lédérer Sándor sajtószempertéri birtokosnak, Munk H. és fia Gyárosoknak, s végül Kovács Ferenc állami gazdasági szőlészeti szakintézőnek.

Az egyesület a szőlő, bor- és gyümölcs-kiállítás kapcsán a Gyöngyösön október hó 6-án sikerült *lődjárat* tartott, mely alkalommal anyananczok-az anyananczok eljárnása 80 K., 3 éven felüli kancsacskók eljárnása szímen 80 korona és 3 éven felüli kancsacskók eljárnása 70 korona pénzdiát aranyban osztott ki, ugye-szinte arany, ezüst és bronzokleveleket. A pénzdiákat kiszagadók állatir részesítőzták ki.

A Nyitrai Városi Gazdasági Egyesület szept. hó 30-án Oszlányban jól sikerült állatkiállást tartott. Az állatkiállítás bejelentését 90 drb állat, melyből tényleg 81 darab hajtott fel. A díjazásra felhajtott állatokra e czérra kiküldött bíráló-bizottság hítelele alá bocsátották s tehének díjazására 100 koronát, üszök díjazására 80 koronát, míg ugyancsak 100 koronát osztottak ki magánosk adományraiból állatlopás és az állatok jó gondozásáért több kistenyésztőnek. A díjakhoz hozzájárultak a helyi lakosok is. A díjazás adományain kívül Thonet testvérek, Mihályovits Ödön, Salzbörger József, Simonyi Béla, Oszlányi hírelvőztökkel, Lálly és Cziffraj és az Oszlányi Önséggyűző Egyesület. A pénzdiákon kívül elismerő oklevelet is osztottak ki.

A Nográdvármegyei Gazdasági Egyesület október hó 6-án Nagy-Szécsényben a földművelésügyi miniszterium által adományozott díjak kiosztására egybekötött tenyészarvasmarha-kiállást rendezett. Az egyesület egy igazságon összeállított katalógusban foglalta össze a kiállítás tervezetét, a rendező-, bírálóbizottságok névsorát, a díjakat s a kiállított névsorát. A katalógusban a kiállítandó állatok tenyészfaja, tenyészési helye és kora egyaránt fel volt tüntetve, úgy hogy a katalógus kitűnő vezérfonalnak bizonyult a kiállítás tüzetes megismerésénél. A kiállításra 230 darab állat jelentetett be s azokat Ruzsánki Antal elnöksége által egy bíráló bizottság 3 csoportra osztva bírálta el. A kiszagadók tulajdonát képező borjas tehének díjazására 390 korona osztottak ki. Közép- és nagybirtokok tulajdonát képező tehének díjazására arany és dícsérő oklevelet osztottak ki. Kiszagadók tulajdonát képező 2 éves üszörborkjú után 160 korona pénzdiát és elismerő oklevelet, egy éves üszörborkjú után 110 korona pénzdiát és elismerő oklevelet osztottak ki míg a közép- és nagybirtokok tulajdonát képező egy-két éves üszök valamint a csoportos kiállításokért aranyoklevelet és dícsérőoklevelet adtak ki. Kiszagadók tulajdonát képező 1-2 éves bikaborjúk díjazására 100 korona pénzdiát és elismerő oklevelet, továbbá Nográd-Ludány községnek jól ápolat és táplált tenyészapaállatról elismerőoklevelet és 10 korona jutalmat adtak ki. Ugyancsak arany és elismerőoklevelet adtak ki a közép- és nagybirtokok tulajdonát képező 1 éven felüli apaállatok jutalmazására. Az állami díjak kiosztása után a bíráló és rendező bizottság elnöke köszöntést fejezte ki *Daranyi* földművelésügyi miniszternek az egyesület nevében a pénzdiák adományozásáért a rendező s bíráló bizottságoknak a közreműködésért. A kiállítás tömeges vásárlásai is történtek.

Állami támogatással létesített népies mintagazdaságok.

Ira: Károlyi Rezső.

X.

Szabolcs vármegye, Simapuszta.

Helyi viszonyok.

Simapuszta Szabolcs vármegye Nyíregyháza városának 46593 kat. hold kiterjedésű határhöz tartozik, s attól mintegy 9 km. távolságra esik. A gazdasági termények értékesítésére piacra Nyíregyháza, amely különböző hivatalokkal, vasúti állomásokkal rendelkezik. A mintagazdaság tulajdonosa Schubert Pál (született 1856-ban) saját erejéből küzdötte fel magát oda, hogy 1897-ben képes volt 28000 korona áron birtokot vásárolni. Schubert Pál tulajdonát képezi még egy ház is Nyíregyházán 3000 korona értékben. A mintagazdaság létesíté-

tesét a Szabolcsvármegyei gazdasági egyesület javaslata folytán a földművelésügyi miniszter ut 9 nagyméltóságú 1898 november havában határozta el. A mintagazdaság felügyelőjét Klár Sándor haszonbérli vállalta magára.

Üzemi viszonyok.

A birtok egy darabban fekszik, egész területre 39 kat. hold, amely területből szántó 30 kat. hold, rét 3 kat. hold, kert 2 kat. hold 800 □-l, bősőség 3 kat. hold 800 □-l. Az egész birtok fekvése sík, keveset hullámos, talaja termékeny vályogos homok.

A birtokon talált épületek: 1 lakóház vályoghól, faszindely-tetővel, 1 istálló vályoghól nádfóddal, 1 szőlőház nádfóddal, 1 kamrány (pelyvás) kamra, 1 hasonló anyagból készült cselédház, 1 tengeirőgnyes faház, sertés- és baromfiól. Minthogy a mintagazdaság növekedő állatteljesítményre van elég nagy, sem elég jó istállóra nem rendelkezett egy miniatűrű és trágartelep építésére 80 koronát kapott.

Gazdasági gépek és eszközökből a birtokon következők voltak meg: 1 éke, 1 fabronca,

szerszög követelményeknek, de az előbbi állatpótlakhoz és az illető vidéken szokások ismeréséhez viszonyítva még haladás számba megy. Az új beosztás szerint a szántóföld 5 táblára oszlik: 1. tengeri sz.; 2. ősi buza, 3. árpa és zab, 4. ősi roz; egy tábla mindig forgón kívül legelve takarmánytermesztésre szolgál, de úgy, hogy minden nyári év után másik tábla sorrendbe kerül forgón kívül, a forgón kívül volt tábla pedig bemeleg a vetésföld. A táblák nagysága egyenként 6 kat. hold. A forgón kívül ősi tábla szintén 4 részre oszlik, s ezeken egymástán következőknek: a) löhere, b) löhere, c) burgonya és répa sz. d) csalamádé és zab búklyón.

A szántóföld hiányszámú 12 hold 5özi gabona, 6 hold tavaszi gabona, 7¹/₂ hold káposzta, 4¹/₂ hold takarmány, természetű növények aránya százalékosban kifejezve 40% ősi, 20% tavaszi, összesen 80% kalászos, 24% káposzta, 16% takarmány nem számítva ide a rétet. A mintagazdaság növénytermesztésének megjelöltésé végett árpa, zab, búklyón és luczerna vetőmagot kapott.

250. ábra. Nyíregyházi mintagazdaság lovai.

1 szecsavágó, 1 szelőrósta, 1 kocsi, 1 tizedesmélőg. A megvetőköz az állami segítségül beszerzett eszközök és gépek: 1 Sack-eké kettős etektelű és gruberrel, 1 vasfogás, 1 repavágógép és 1 tizenháromosorú vetőgép összesen 613 korona értékben.

A birtok eredeti állatállományában volt: 5 ligásló, 4 csikó, 4 tehén, 4 borjú, 1 kan, 3 kocca, 40 lud, 70 tyúk. A birtok szarvasmarha-állománya azonban nagyon sályn volt, miertis egy részének megfelelőhül való helyettesítése vált szükségessé, de a lőtenyésztés is javításra szorult. A földművelésügyi miniszter ut által engedélyezett 1200 koronával beszerzett állatok 1 magyar fajta tehén, 2 hasas üsző, 2 kétéves üsző, 1 bikaborjú s 1 tenyészkanca és beszerzendő még 2 tenyészkanca.

A baromlőtenyésztés nemestítése érdekében a mintagazdaság egy törzs (1-3) Plymouth tyúkot, egy törzs (1-3) pekingsi csacskát, s egy törzs (1-2) emeni ludat kapott.

A mintagazdaság létesítése előtt a szántó-földek kezelése rendszertelenül történt, ezért szemben a mintagazdaság részére előírt vetőgép ugyan nem felel meg egészen az ok-

A gyümölstermelés a kiszagadónál az egész megyében elhanyagolta. Évén, annak megkedvelése és példánás végett 400 drb különböző gyümölcsfa részint az utak mentén, részint a terjedelmes gazdasági udvarban került kiültetésre.

A birtokon nyugodt terhek.

A birtokot kölcsön nem terheli; a fizetett adók összege 225 kor, 74 fillér és pedig földadó 83 K, 40 fill. tanyai lakásai után házbéradó 8 K, III. osztály kerkeszt után 6 K., személadó 8 kor. egyházi adó 15 kor, 60 fill., tandíj 8 kor. közmunka váltáság 6 kor, 42 fill. Árter 23 kor. közégi pótladó 67 kor, 32 fill. A birtokos díj 260,00 kor. érték után 173 kor, 33 fillér.

A mintagazdaság tulajdonosának nagyszámú családja hoz tartozik feleségén kívül nyolcz gyermek 5 fia, 3 leány, kik közül iskolába jár 2 fia és 2 lány; a legidősebb gyermek 12 éves, a legifjalsab 2 éves; gazdaság körül még alig foglalkoznak.

A gazdaságban a tulajdonos mellett foglalkozik még egy kocsió 170 korona, egy mi nde-

Független
Fenék (Bucaneer) Alma után, angol tellyel 170 cm magas
 poj méj, születet 1891.
Eladó.
 Felvilágosítással szögl.: 4.94
HALÁSZ JÓZSEF számvéj PUSZTA-TENYŐ.

Hirdetések

felvételnek a kindóhivatalkban
 Budapest, IX., Üllői-út 25. szám Köztelek.

Magyar kir. államasvauak.
 104984/01. szám.

Pályázati hirdetés.

A magy. kir. államasvauak igazgatósága a budapesti nyugati, mikolzi, zágrábi, temevári és zólyomi műhelyeken gépészeti berendezések szükséges vas, fém, vasbádog és fa megmunkálásra szolgáló szerszámgepek, készlekek, kovacs tüzhelyek, kemencék, lövedék, fúró gépek, fúrógépek, fúró, daruk, közlöm-bakaltrések, műhely lályák, 1 db gépgép, gőzpátisvanyú, gőzkaróknak és 2 db villamos generator szállítása iránt emelen nyilvános pályázatot hirdet.

Az ajánlatelérő szükséges műszaki leírások és vázlatokrjok valamint a költségek szállítása feltételek ellenében napjaitól kezdve a pályázati felhívás által megadott helyre szállítani, naponta a hivatalos órák által a délutón 8 óráig 2 óráig) a magy. kir. államasvauak Rt. Gépészeti osztályának (Andrássy-út 75. sz. III. em.) betekinthetők, illetőleg ajánlatot tenni az érdeklődők által a magy. kir. államasvauak nyomtatványtáráról (10 koronáért) beszerezhetők, vagy kívánatra az ezekről járó előzetes beklímde mellett posta útján megküldetnek.

Az ajánlatok lepecsételve, ívmentik egy koronás bélyeggel, valamint a „Ajánlat a 104.984/01. számhoz” felírással ellátva legkésőbb f. évi november hó 30-án déli 12 óráig a magy. kir. államasvauak gépészeti főosztályán bejuttathatók. Az ajánlatok a műszaki leírásban foglalt összes tárgyra, csak egyes csoportjaira, vagy pedig csak egyes tárgyra tehető.

Az ajánlatban kitendők:

1. A szállítandó tárgyak egyrésztjari koronában és pedig a szerszámgepek, készlekek, a kovacsützhelyek, toldalékok, fordító koronák, hidmérlegek, a futódaruk, műhely lályák, a gépgép, a gőzpátisvanyú, a gőzkaróknak és 2 db villamos generator állítási árban, a kemencék vasalkatrések, valamint a közlöm bakaltrések 100 kgmérték egyrésztjari.

2. Az egységként megadással iránványdó szolgáló, hogy a toldalékok, a fordítókoronák, a hidmérlegek, a futódaruk, a gőzpátisvanyú, a gőzkaróknak és 2 db villamos generator az új gépek, közlöm-bakaltrések pedig a mikolzi mial helybe bérmentve szállítva és teljesen felszerelve utazépmék állapotban átadandók lesznek. A szerszámgepek, készlekek, kovacsützhelyek, kemencék, vasalkatrések és a műhely lályák pedig a megadott pontok helyre, ahol a bérmentve a magy. kir. államasvauak budapesti régi nyuhteli szerelárba szállítandók és ott átadandók.

3. A szerszámgepek elemelőkké műveinek egyrésztjari, valamint a szállított által eszközöndő szerelések költsége általánjárban külön-külön tendők ki az ajánlatokban.

4. A megrendelő részéről napjaitól számlándó, szállítási határidők, melyek által szállító az ajánlott tárgyak a napjaitól kezdve szállítandó, illetve utazépmék állapotban átadni magát kötelezi.

A magy. kir. államasvauak igazgatósága fenntartja magának azt a jogot, hogy a megadott szállítási határidőket egyértelmű az egyes szállítók az ajánlatok beszerzése után esetleg megváltoztatassa. Az íly módon megállapított és kölcsönösen elfogadott szállítási határidőnek be nem tartása esetén szállító által a következő közbérek lesznek fenntartandók:

a) a 40.0 koronát meg nem haladó gépek és berendezések után külön-külön egyenként és hetenként 10 koronát;

b) a 4000 koronát túllhaladó gépek és berendezések után külön-külön egyenként és hetenként 20 koronát.

Azon esetben, ha egy szállító több tárgy szállítással vas megbizra, a köbér külön minden egyes tárgy után az a) vagy b) pont értelmében lesz fenntartandó.

5. A pályázati felhívásnak a) és b) pontjaitól kezdve a magy. kir. államasvauak által elfogadott súlyokra nézve, úgy fel mint lefelé 5%o eltérés fog engedélyeztetni. Ezen megengedett határok között a kifutások a felvételre nézve is érvényesek lesznek.

6. 0%-nál nagyobb eltérés esetén úgy fel mint lefelé az illető tárgyak ártételek megadható. Ha azonban a magy. kir. államasvauak igazgatósága azok ártételeit elhatározza, akkor 5%-nál nagyobb súly többlet nem fizetendő, az 5%-nál kisebb súlytal szállított alkatréseknek pedig a felvétel alapján a felvételre nézve véletli számítámba.

A súly többlet nem fizetendő alkatrések súlyai a magy. kir. államasvauak kiküldött által birtokolt mérleggel a szállító gyárában fogják megmunkáltatni.

7. Az általánjárban fenntartandó tárgyak súlyai valamint az elemelőkké művek súlyai a külön tendők ki az ajánlatokban.

8. Az ajánlatban kitüntetett tárgyakra a 5%-nál nagyobb eltérések úgy fel mint lefelé) szállított által igazolandók, azok onok amelyeknél fogva az értelem beklímde. Ezen okok alapján a tárgyak ártétele vagy visszautasítása iránt a magy. igazgatósága dönt.

Súlytöbblet nem fizetendő, súlykevesebbet esetén pedig midőn az a) gép szállítására és magy. igazgatóságnak egyoldalú megítélés szerint káros befolyással lehet, jogában áll a magy. igazgatóságnak a gép ártételeit megtagadni.

9. Az esetben azonban, midőn a súlykevesebbet a magy. kir. államasvauak igazgatóságnak egyoldalú megítélés szerint a gép szállítására káros befolyással nem bír a gép ártételei, és magy. igazgatósága az 5%-nál nagyobb súly hiányának megfelelő árték, mely 100 kgm-ot foz, azaz hasz koronában állapítják meg a szállító érdekeszétől levonni jogosítva van.

10. Az ajánlatok esatolandók az ajánlott tárgyak oly részletesen kidolgozott rajzai, hogy azokból az egyes szerzetek pontosan megtekinthetők legyenek. Az ajánlatok beérkezett rajzok, ajánlatelérők részére nem fognak átadni.

11. Azon tárgyak rajzai, melyeket a magy. kir. államasvauak igazgatósága bocsátott ajánlatelérők rendelkezésére nem esatolandók az ajánlatokhoz.

Az országos híri Steinfeld-féle fűsüs juhásztoból származ és rendkívüli gyapjuhazumu

25 darab kos
1250 darab anya
250 darab 2 éves anya
350 db léves anya és ürü eladó.

Bővebb felvilágosítást nyujt

a **Macci uradalom, Maccs**

per Debreczen.

4747

A hazai szállítókra nézve kikötők, hogy azok a megrendelőndő tárgyakat saját gyárában tartoznak gyártani. Más hazai gyárak igénybe vétele csak a magy. kir. államasvauak igazgatóságnak előzetes kiáltás engedélye mellett van megengedve. Ha szállítók ezen kötelezettségnek meg nem felelnek az esetben a 75440/92. sz. különleges felleltek 22. §-ának idevonatkozó határozatának fognak alkalmazni a fém és közlöm bakaltrések, fúró gépek, fúrógépek, fúró, daruk, közlöm-bakaltrések birták meg fizetni és ezenfelöl jogában áll a magy. igazgatóságnak saját választása szerint vagy a szerződés teljesítését vagy a kir. megítélését követően a szállítási tárgyak közlöm gépeket és alkatrézeket szállító részére és visszatérő másutt bármely áron beszerzeni.

A megrendelőndő szerszámgepekéről, fordító koronákról, hidmérlegekről, gőzpéngek, gőzalkatrések, generatorokról és egyéb alkatrések, igénybe gépekről és készlekekről az alapszám rajzok, az ellen-bőlismételt pontos merteivel) és fordulat számuk megjelölésével oly időben leszenek a magy. kir. államasvauak igazgatóságnak átadandók, hogy az utóbbi igazgatóság a gépek alapszámának feltételeise iránt még a gépek beszállása előtt a szükséges betekintésüket megtehesse.

A szállításkor a toldalékok, fordító koronák és hidmérlegek, futódaruk, a műhely lályák, a gépgép, a gőzpátisvanyú, a gőzkaróknak és generatoroknál összes részleírás mellékelve lesznek a magy. kir. államasvauak igazgatóságnak minden külön díjtételese nélkül átadandók.

Bármintpen fejében az ajánlott összegek 5/0-a vagy kétszázpen, vagy általi leltárban alkalmas értékpapírokkal az egyes leltelitelt benyújtás határideje előtt napon déli 12 óráig a magy. kir. államasvauak budapesti főpénztárára letendő meggyeztetven, hogy az értékpapír a budapesti, illetve bécsi tőrszék legutóbb jegyzett, 14 napnál nem régebb kiadó irólyam szerinti értékben számítandók, de a névértéknek felül nem foghatnak el.

Az ajánlatok érdemleges elintézése után négy hét alatt az el nem fogadott ajánlattevők bármintpen visszafizandók a foz, a szállítással megbizott ajánlattevők hátrései pedig a megrendelő részéről a költségeket a szállító viseli: az illeték az 1881. XXVI. é. cikk 10. §-a szerint az illetéki díjnyújtás 9. tételének jegyzéke értelmében akkor rovatandó, ha a szállító által kiállított nyuhtala nemcsak a gőzpátisvanyú, hanem a rendelkezési helyükön való felszerelésnek, utazépmék állapotba való helyezéskor is 50 drémeimnyit megjelölt kipróbálatsúkat után ideiglenesen fogva átvételti és az esztendői összeg a jótállás teljesítésé után a magy. kir. postakalendárgépészti cheque és clearing forgalma útján fog liegyszentelti.

Azon esetben, ha a szállított által eszközöndő szerelési munkák a kitűzött határidőben baktakörökön kívül való okokból későbbre nem volnának, akkor szállítók azon jog biztosítatik, hogy a beszállított gépek értékeknek kifizetésre kértessék, a szerelését járó összeg azonban csak a a szerelés esztázése után folyósítatik.

A kifizetésnél kereseti összegből egy per mille a magy. nyuhtalra nem jogosított alkalmazották külön megelőgelnyára jávra le fog vonatni és visszatartatik.

Az ügylettel járó bélyegletéket költésgeket szállító viseli: az illeték az 1881. XXVI. é. cikk 10. §-a szerint az illetéki díjnyújtás 9. tételének jegyzéke értelmében akkor rovatandó, ha a szállító által kiállított nyuhtala nemcsak a gőzpátisvanyú, hanem a rendelkezési helyükön való felszerelésnek, utazépmék állapotba való helyezéskor is 50 drémeimnyit megjelölt kipróbálatsúkat után ideiglenesen fogva átvételti és az esztendői összeg a jótállás teljesítésé után a magy. kir. postakalendárgépészti cheque és clearing forgalma útján fog liegyszentelti.

Szállító a szállított tárgyak szerzetekének helyességéről és teljes megbizott működéséről, aközfoghatatlan kivétellel, valamint a felhasználó anyagok jó minőségéről az átneveléssel napjaitól számlándó a szerszámgepek, kovacsützhelyek és kemencék nére 10 napnál, a többi tárgyakra nézve pedig ugyancsak az átneveléssel számlándó egy év jótállást tartozik elvállalni.

A birtokosok összeg a jótállás teljesítésé után fog visszafizettelti, midőnkor azonban a mennyben szállító a jótállás kötelezettségét már feloldottnak véli tekintendő.

Szállító belegezteni tartozik abba, hogy a magy. igazgatósága a megrendelt tárgyak gyártását szállító gyárában saját közvegi által ellenőrztesse. A szállító által a magy. kir. államasvauakól előzetesen kitérdendő engedély alapján megbizott más hazai gyárak a tárgyak az anyagok megvizsgálása és ellenőrzése tekintetében ugyanezen szempont alá esnek, mint szállító saját gyára.

Per esztendő egyértelmű megállapításokkal egy-egy leltelitelt hirdetés alapján eszközöndő rendelkezéseiből eredő minzson perében, a melyet a magy. kir. államasvauak igazgatósága mint felpepes folyamatba tenne, aiveti magy. kir. államasvauak letelési irólyamában megadott választandó akár a somnák a rendelkezési helyükön felszerelésnek és eljárásnak.

Eltelében azon perék, a melyekben a magy. kir. államasvauak mint alpepes jelennek, csakis a magy. kir. államasvauak igazgatóságnak székhelye szerinti bíróság előtt megindíthatók, ha az ügy birtokosoktól megföld eljárás szerinti döntéséről van szó.

A magy. kir. államasvauak igazgatósága fenntartja magának azt a jogot, hogy tekintet nélkül az ajánlott árakra, az ajánlattevők az általuk ajánlott összes tárgyat vagy részleteket megtagadják, ha az ajánlatok irólyamában megadott nyuhtala nem lett más edzőket is szállítással megbizoshon, a szállítástól egészen eltökéltesen és végre a kir. tárgyaktól a kinttettelt mennyiségű nagyobb mennyiségben is megrendelnek.

Ajánlattevő ajánlatával annak benyújtásától számítva 3 hónapig kötelezettségben marad.

Budapest, 1901. évi október hóban.

Az igazgatóság.

GŐZMIVELÉS.

Nagyobb területek szántását gőzekével

hajlandó vagyonok elváltatni; építgy

mélyrigolozást szőlő-telepítésekhez

Közel 1400 kártyának, nagy alant számos fortallanak.

WOLFF ERNŐ, gőzmozgató vállalkozó
BUDAPEST-KELENFÖLD

Acetylen-lámpák

rud- és pózna-, valamint kézi-, kert-, istálló-, kocsis-,
oldal acetylen-lámpák kaphatók:

BÁRDI JÓZSEF néli, Budapest,
VI., Gyár-utca 48. szám.

Lapunk bekötési táblája

2 kor. 72 fill. (portómentesen)

kapható kiadónivatalunkban.

Szőlővessző eladás.

Anyagi felelősséggel a szokvány-
minőségért elad a haraszti-i 145 holdas
szőlőuradalom

sima és gyökeres hazai vesszőket, fás- és
zöldojtványokat, sima és gyökeres ameri-
kaiakat, igen jutányos árban.

Készlet 3 millió, fajtisztaság és ki-
fogástalan minőségért az uradalom
szavatol.

Felvilágosítást nyújt, valamint ár-
jegyzéket díjmentesen küld a

„Szőlészeti Intézőség“

Duna-Haraszti, Pestmegye.

első és elsőrendű minőség és czélszerű szerkezetükkel fogva országszerte legjobb hírnévnek és kelendőségnek
örvendenek.

Árjegyzékekkel és árajánlattal szívesen szolgálunk.

Bächer Rudolf

cs. és kir. kizárólagos ekegyára

BUDAPEST,

VI. ker., Nagymező-utca 68. sz.

Magyarországi vezérképviselő: **Szücs Zsigmond.**

„Unicum-Drill“

egyetemes **szarhavatógép** sokoldalú használ-
hatóságánál, czélszerű szerkezeténél fogva egész
Európában

a **legjobb hírnévnek** és
a **legnagyobb kelendőségnek**
örvend, ezeknél fogva az összes eddigi vetőgépek
között az

első helyet foglalja el.

Árjegyzék és bővebb felvilágosítással készséggel
szolgál:

Melichar Ferencz

cs. és kir. szab. kizárólagos vetőgépgyára

Budapest,

VI. ker., Nagymező-utca 68.

Egyedüli specialis ekegyárával, legkelendőbb ékegyára az Osztrák-Magyar monarchiában. Egyedüli kizárólagos szarhavatógépgyára az Osztrák-Magyar monarchiában.